

Min skoletid fortalt af Anius Jensen, "Rosenlund", Foldby

Hos den gamle venlige frk. Schmidt lærte jeg i seksårsalderen de første vanskelige skridt på læse- og skrivekunstens vej. Hun havde den midterste lejlighed i et gammelt, for mange år siden nedbrudt hus. I den ene ende boede husets ejer, dræningsmester Niels Jensen og hans kone Maren, der havde træben. I den anden ende boede en gammel kone, Karoline, der brugte korsklæde.

Vi var en fem-seks stykker, af dem husker jeg ikke andre end Ingvard, vi var ude fra marken, (udflyttere), vi var de eneste af den årgang, 1897, ja vi var egentlig tre – Ingwards sorte puddelhund, Unkas, fulgte ham trolig hver dag til skole så længe den levede, og ventede udenfor til vi skulde hjem.

Ingvard og jeg havde mange gøremål undervejs til skole. Vi havde i vejgrøfterne en masse reder med skrukhøns, der lå på æg – en stor sten, der lå på nogle mindre runde sten, og de skulde jo ses efter hver dag, om nogen skulde være ved at have udruget. Så en dag var tiden løbet fra os, så vi først kom til skolen, da de andre havde frikvarter. Frk. Schmidt slog hænderne sammen da vi ankom – men hvad, vi tog vor melmad op og spiste – og så var vi jo med.

Da vi var syv år begyndte vi på den rigtige skolegang hos frk. Pedersen, der blev kaldt Laura, og haltede lidt. Skolen var en dengang ret ny og moderne skole, beliggende ved korsvejen: Randers-Skanderborg og Postvejen-Damsbrovej, der nu betragtes som et farligt kryds for skolebørnene, der skal til Korsholmskolen, der ligger på den modsatte side af vejen – der er stærk biltrafik – da jeg gik der, var der ingen biler.

Skolestuen var en dejlig lys stue, med store vinduer mod syd. Rundt på væggene hang der en række, syntes jeg, dejlige billeder af tamme og vilde dyr. Der var tre rækker tomandsborde – pigernes nærmest vinduerne. Var en dreng uartig, kunde han risikere, at blive sat over til tøserne, eller blive sat i skammekrogen, det var at blive sat hen i et hjørne af skolestuen, med ansigtet ind mod væggen.

En lille tildragelse mens vi gik i pogeskolen. En dag på vej til skolen, gik jeg og dummede mig, ved at gå med lukkede øjne ned ad mejeribakket, og var ved at blive påkørt af et hestekøretøj. Ingvard trak mig til side, og skældte mig ud, fordi jeg var så dum. Til gengæld reddede jeg ham fra at drukne. Oppe i udkanten af Foldby, bag Hansines hus, var der nogle gamle lergrave, hvor beboerne havde hentet ler til klining af deres huse, og til at lave lersten af til skillerum i deres hus. Disse ret store lergrave var fyldt med vand, og om vinteren islagte, som vi jo selvfølgelig også skulde besøge på vej hjem fra skole. På en af gravene var hugget en isskodde – en større eller mindre firkantet skodde hugget ud med en økse, og som de dristige satte livet på spil ved, at løbe over dem – det gav altid vand i træskoene. En dag vilde Ingvard med en raft skubbe sådan en isskodde ind under den faste is, selvfølgelig gled raften på den glatte iskant, og Ingvard gik på hovedet i hullet, jeg fik fat i et hjørne af hans trøje, og kunde hale ham op – var han kommet ind under den glatte is, var han jo druknet. Efter det kunde vi begge grædende finde vej hjem – Ingvard med vandet drivende ud af ærmerne – det har været en kold tur for ham de ca. tre km. han havde til sit hjem. Jeg kunde jo nok have tilkommet medaljen for druknedes redning.....

Efter to års skolegang hos Laura kom vi op i hovedskolen i Foldby, hvor de næste fem år af de syv skolepligtige år afvikledes. To år i "bette klas" og tre år i "stue klas" – henholdsvis to og tre årgange sammen. Jeg begyndte ved en gammel degn, der havde været med i 64 (krigen 1864). Det er kun delvis sandt, - han kunde have været med! Han er født i 1842 i Suksdorf i Kiel Landsogn, men var rejst nord for grænsen til Danmark, for at slippe for tysk militærtjeneste. Han blev omkring 1870 lærer ved Tinning

Hedeskole, kom derfra til Foldby hovedskole, hvor han virkede til omkring 1908, hvor han afløstes af en ung lærer fra Nordjylland, Lars P. Andersen. Omkring samme tid indførtes titalssystemet med måleenhederne meter og kg. Til afløsning af de gamle enheder: qvindt, pund, lispund, skippund, tommer, alen, favne o.s.v.. Jeg tror nok Andersen var en dygtig lærer, der lagde vægt på, at vi forstod det, vi lærte.

Dagen begyndte med, at vi sang en eller anden morgensang, salme, som Andersen spillede violin til. Så bad han Fadervor med os, og så begyndte de daglige øvelser: udenadslærte stykker af bibelhistorien og salmevers, og den skrækkelige "Luthers Katekismus" med alle dens anmærkninger, og andet uforståeligt, som man skulde kunde ordret. Indenadslæsning af stykker i læsebogen, hvorunder en af mine kammerater, Søren læste et stykke hvori forekom ordet Æselsøren, og det kunde Søren ikke få til at sige andet end "Æsel-Søren"...

Jeg kunde ret tidligt læse indenad, og forstå det læste, ligesom jeg også tidligt kunde skrive fejlrit, derimod kneb det noget med analysering af sætningsbygningen, ligesom forholdsregning kunde volde mig meget hovedbrud. Derimod gik det ganske godt med hovedregning.

Lidt skolehistorier

Som vel de fleste vel har lignende, eller bedre. Jeg nævner nogle enkelte. Hans Rosenkvist Nielsen – hans far blev kaldt Bette-Niels, og hans mor Svensk-Inger, hun var svensker, men for øvrigt en god kone. Hans var omkring 12års alderen kommen til Skjoldlev (Hummeluhr) som tjenestdreng, men fortsatte sin skolegang i Foldby skole. Hans skulde, jo selvfølgelig, gøre morgenarbejde inden han skulde i skole, og vejen til Foldby var jo, ligeså selvfølgelig, til fods, i jernbeslåede træsko, ned over engene og skoven, og Hans kom konstant for sent, som læreren konstaterede ved, at tage uret op, og sige: "Nu er klokken så og så meget over otte". En dag var Hans kommen rettidig, eller læreren var for sent på den, så da han kom ind, trak Hans klokken op af vestelommen og sae, at nu var klokken ti minutter over otte. Hans fik en på siden af hovedet, og det tog han ingen skade af, men det var vist ikke rigtig af Andersen. Engang havde Hans i frikvarteret, inde i skolestuen, siddet og fægtet med en jernstang, der anvendtes til at rode op i en kakkellovn med. Herunder var han kommet til at ramme en dreng i et øje. Af frygt for følgerne var Hans rendt hjem. Da læreren kom ind, sad drengen og peb. Nu bød det sig, at jeg sad nærmest, og Andersen spurgte da mig hvem der havde gjort det? "det vil jeg ikke sige", men en af tøserne sprang da op og fortalte det, men Andersen betragtede det jo som opsætsighed fra mig, og det det ku han selvfølgelig ikke finde sig i. Vi havde en gentlemann-aftale, den var ikke aftalt, men jeg tog den bogstaveligt. Vi skulde ikke sladre. Andersen sa da: " så ka du gå hjem" (det brugte han undertiden, uden det blev efterkommet). Jeg pakkede med det samme mine sager og gik. Det var ikke spøg for mig, det vidste jeg, at komme hjem og fortælle far, at jeg var vist ud af skolen. Han var meget streng hvad det angik – vi sku opføre os ordentlig. Jeg fortalte nu hvad der var passeret – far lignede et tordenvejr, og spurgte, om det passede hvad jeg sa – og så måtte jeg i arbejdstøjet. Efter skoletid kom lærer Andersen til mit hjem, hvor han havde en længere samtale med far. Da der var gået en tid, blev jeg kaldt ind i stuen, hvor lærer Andersen gav mig hånd, og sa: "om vi så skulde lade det være glemt". Jeg havde efter den tid et godt forhold til min lærer.

En anden episode, hvor jeg også, uforskyldt, kom med, skal lige fortælles. Det var et optrin som I skolebørn af i dag, jo slet ikke kunne forestille jer. En dreng, Søren Peter, fra en røgterfamilie fra en af gårdene ude på marken. En stærk tamp, med masser af fregner, og en manke af ildrødt hår, havde forsyndet sig, og han skulde have tamp af "Hasselkjæppen" og for at få fuld virkning af afstraffelsen, lagde lærer Andersen

drengen op på skolebordet, men han kunde ikke holde ham der, mens han tampede ham – der var jo opstand i klassen over dette optrin. Nu bød det sig også her, at jeg var nærmest, og Andersen siger til mig, om at tage fat og holde Søren Peter, ”det vil jeg ikke” – der var noget der sagde mig imod, at hjælpe til med det – ikke fordi jeg var bange for Søren Peter – jeg var på den tid den stærkeste i klassen. Samme Søren Peter var en meget robust fyr. På en nær skolen beliggende dam, ”Horskjær”, var der som før fortalt hugget isskodder, og Søren Peter var en af de dristigste til at løbe over, og fik selvfølgelig træsko og strømper gjort våde. Så satte Søren Peter sig i iskanten med benene ned i vandet, og vadskede sine hoser. Han havde ikke andet undertøj på end en tynd skjorte. Han vred vandet af strømperne, så godt det kunde lade sig gøre. Hans plads i skolestuen var lige op ad den store tromlekakkelovn, så der tørredes han nogenlunde. Det dampede lidt fra ham.

Førnævnte Hans havde en storebror, Niels, der havde været til søs, og blev kaldt Niels-Sømand. Det var Hans's stolthed. Niels-Sømand havde engang slået en politibetjent i jorden, og Niels sprang i havnen og svømmede ud til sit skib. Han havde været marinesoldat og rorkarl for kongen. Hvor meget Hans's fantasi har spillet inde, ved jeg ikke. At Niels-Sømand ku slå en betjent ned, tror jeg gerne. Han blev en meget dygtig brøndgraver. Gravede brønd for mig i 1925. Hans blev portner ved Sydsjællands Elværk, og døde for få år siden. Nå, det må være nok med mine skolehistorier.

Forberedelse til konfirmationen foregik i Søften gamle præstegård, der, så vidt jeg ved, er opmagasineret i Frilandsmuseet i Lyngby ved København, for at blive opført der engang. Der var fra Foldby mark til Søften ca. 7 km., som mine brødre, og andre med dem havde taget til fods, og selvfølgelig i træsko. Da jeg skulde ”gå til præst” købte far en gammel damecykel med fast nav, d.v.s. benene skulle med rundt, hvis man ikke valgte, ned ad bakkerne, at stikke benene ud til siderne, og så la skæbnen råde, om man kom fra det uden, at vælte og brække arme og ben. Nu havde far ikke spor forstand på cykler, han gav 15 kr. for den, og den punkterede inden jeg kom ind til byen, så lånte jeg en anden af Niels, der også skulde gå til præst, men den var med frihjul, så sku jeg ha det lært, at pedalerne ikke kom af sig selv. Jeg blev konfirmeret i Søften kirke i efteråret 1911. Mit konfirmationsgilde bestod i, at vores nabo og hans kone var ovre og få eftermiddagskaffe. Og så passede jeg ellers kreaturerne som ellers, det var da i sin orden, jeg følte mig ikke spor forurettet. I konfirmationsgaver fik jeg seks kroner, tre telegrammer, et fotoalbum til prospektkort, som jeg har endnu, og fra min moster Stine et lille toiletgarniture, der var højdepunktet – jeg havde de i mange år, men det må være endt hos et af mine børnebørn. Hermed slut på min syvårige skolegang, som jeg har måttet klare mig med, bortset fra lidt aftenskole, og tre måneders højskole i 1918.

Ordforklaring:

Korsklæde- Trekantet sjal

Ingvard Bråd Mikkelsen fra Nyvangsgård

Bette Niels boede på Postvej 56

Melmad - rugbrødsmad, frokost, madpakken.

Mejeribakket - bakken ved mejeriet.

Isskodde - udhugget isflage

Skulde have tamp - skulle have tæsk

Prospektkort - prospekt betyder udsigt, postkort med billeder af byer og landskaber

Frøken Schmidts gravsten står på Worms familiegravsted i Foldby. Toxen Worms faster i ”Trekroner” havde denne Pogeskole.

”Trekroner” var et langt hus, som lå på Postvej lige i nærheden af den gamle Brugsforening. Det blev revet ned midt i 30'erne. Det var meget faldefærdig. Der var 3 lejligheder i huset.